

gewezen dat de Euregio-eksamen als overgangsmatregelen bedoeld zijn. Ze zullen dan ook verdwijnen, zodra er een examenmogelijkheid gecreëerd is, die het door het Deutscher Volkshochschul-Verband gewenste niveau heeft en als het examen verder op de reeds beproefde wijze ingericht en afgenomen wordt.

De ochtend van de tweede dag werd gewijd aan een uitvoerige bespreking van diverse, door aanwezige docenten gebruikte leerboeken en methoden. Gespreksleider was nu de heer Drüing, die door een vergelijkende studie over beschikbare leerboeken de problematiek geheel beheerste. Het zou te ver voeren hier de afzonderlijke leerboeken die aan de orde kwamen, de revue te laten passeren. Wel werd duidelijk, dat geen der tot nu toe gebruikte boeken geheel aan voorwaarden voldoet, die aan een goed leerboek, dat opleidt voor een VHS-Zertifikat, gesteld dienen te worden.

Staan de vergadering werd door de aanwezigen aan de organiserende Landesverband een schrijven gericht met het verzoek zijn invloed aan te wenden, opdat er zo spoedig mogelijk een officieel erkende examenmogelijkheid geschapen zou worden; men wees in dit verband op het Euregio-Basisdiploma, waarin reeds veel van de te stellen eisen verwezenlijkt zijn.

Het aantal deelnemers bedroeg 56. Er hadden zich aanzienlijk meer liefhebbers aangemeld, die echter door het tekort aan plaats teleurgesteld moesten worden. Een dertigtal volksuniversiteiten was vertegenwoordigd, sommige door meer dan één docent. Ze waren afkomstig niet alleen uit het aan Nederland en België grenzende gebied, maar ook docenten uit andere Bundesländer, zelfs uit Beieren, waren aanwezig. Een verheugend verschijnsel, daar het een bewijs is, dat het Nederlands nu ook als on-

derwijsvak in andere delen van Duitsland doorgedrongen is.

Acte de présence gaf ook de Nederlandse Ambassade te Bonn, en wel in de persoon van de Heren Boreel en Ploeg. Bijzonder op prijs gesteld werd het aanbieden door deze laatste van enige interessante publicaties over Nederland en België; een vertegenwoordiger van een uitgever van een veel gebruikt leerboek Nederlands stelde een gratis exemplaar beschikbaar, dat ook in dank aanvaard werd.

Dr. H.J. Leloux, Oosterbeek.

Louis Paul Boon en Polen.

Onder dit motto heeft op 4 december 1978 in de Fakulteit van de Letteren en Wijsbegeerte aan de Rijksuniversiteit Gent een academische zitting plaats gevonden op initiatief van de Afdeling Slavische Filologie en de Vlaams-Poolse Kulturele Vereniging in aanwezigheid van „Boontje” zelf en de hoofdredakteur van het Poolse tijdschrift *Literatura na świecie* (Wereldliteratuur) Waclaw Sadkowski. De aanleiding van deze kulturele manifestatie was een speciaal nummer van *Literatura na świecie*, aan Louis Paul Boon gewijd.

We hebben voor de reeks der beste schrijvers van de wereldliteratuur, die *Literatura na świecie* in Polen presenteert, L.P. Boon gekozen, want we vinden zijn werk diep menselijk, authentiek en overtuigend, hartstochtelijk en eerlijk, zowel de problematiek, de personages evenals zijn originele verteltrant en de „volkse” taal.

In de kunstopvatting sluiten we bij de uitspraak van L.P. Boon aan: „Dat is eigenlijk volgens mij De Kunst, dat je een beeld geeft van een tijd, maar dat die tijd voor alle tijden geldt.” Deze ware kunst, geëngageerd en van blijvende, actuele waarde, wordt op een meesterlijke manier door Louis Paul Boon beoefend, en

vandaar onze grote bewondering voor zijn oeuvre.

In verband met het L.P. Boonnummer van de „Wereldliteratuur” (*Literatura na świecie*), door mij voorbereid, zou ik graag aan de lezers van *Ons Erfdeel* mijn indrukken en ervaringen willen mededelen, die ik tijdens het bestuderen en het vertalen van het werk van deze grote Vlaamse meester heb opgedaan. Mijn eerste kennismaking met L.P. Boon gaat terug tot de tijd van mijn studie aan de RUG. Daar heb ik met enorme belangstelling zijn werken gelezen en werd tegelijkertijd met verscheidene, vaak uiteenlopende kritieken over deze schrijver gekonfronteerd.

In Gent las ik de controversen, die het werk van L.P. Boon heeft uitgelokt en ik dacht bij mezelf dat het hier zeker gaat om een groots werk, dat baanbrekend is en waaraan men onmogelijk met onverschilligheid voorbij kan gaan. Toen las ik ook de werken zelf en kon gewoon niet begripen, hoe het mogelijk was, dat deze buitengewone boeken soms zo scherp werden aangevallen. Later heb ik een artikel daarover geschreven, dat nu in *Literatura na świecie* is gepubliceerd.

Al tijdens mijn studie in Gent heb ik het plan opgevat de werken van Louis Paul Boon in het Pools te vertalen en aan onze lezers voor te stellen. Mijn plannen vielen in goede aarde, want het vooraanstaande Poolse literaire tijdschrift „Wereldliteratuur” (*Literatura na świecie*), dat bij ons een zeer grote bekendheid geniet, heeft besloten L.P. Boon in Polen te introduceren.

Ik ben met mijn vertaalwerk begonnen, als eerste werken heb ik *Menuet* en *Mijn kleine oorlog* gekozen, waarvan *Literatura na świecie* fragmenten heeft opgenomen, naast het verhaal *Maagpijn* door een oud-student van mij vertaald en twee artikelen over L.P. Boon van mijn hand: „De controversen rond het werk

van L.P. Boon" en „Mijn ontmoeting met L.P. Boon”.

U zult zich misschien afvragen, wat me in het werk van Boon zo bijzonder heeft getroffen, dat ik het wou vertalen en welke ervaringen ik tijdens het vertalen zelf heb opgedaan.

Als eerste heb ik *Menuet* vertaald. Ik was onder de indruk van zowel de thematiek als de constructie van deze roman. De zoals in een Franse dans-menuet drievoudige, wel afgemeten en statige monoloog van een man (een arbeider), zijn vrouw en het meisje, hulpje in de huishouding, die door de krantenknipsels boven elke bladzijde in een overkoepelend sociaal gebeuren is geplaatst, heeft me geweldig gegrepen. Deze beklemmende collage werkt schokkend, maakt de bedreiging van de mensen duidelijk, die zoals uit de monologen al zichtbaar wordt aan een tragische eenzaamheid lijden en daaraan kapot gaan. De personages, die zo meesterlijk uitgebeeld zijn, die als drie verschillende individuen en tegelijk als symbolen fungeren, leven als eilanden naast elkaar en langs elkaar heen. Niemand heeft me de problemen van de menselijke eenzaamheid en het menselijk tekort zo duidelijk, zo aangrijpend en zo kritisch laten zien als L.P. Boon in zijn *Menuet*.

Al zijn werken, waarvan ik hier alleen enkele kan noemen: *Vergeten straat*, *De Kapellekensbaan*, *Mijn kleine oorlog*, *Menuet*, dagen de lezers uit, laten hen niet onverschillig, dwingen ertoe stelling te nemen en diep over de problemen na te denken. Je moet er voortdurend mee bezig zijn, nadat je het werk van Boon hebt gelezen. We worden door hem gedwongen, ons over het leven te bezinnen, over deze harde, droeve werkelijkheid, die hij zo onverbloemd en agressief, zo eerlijk en waar in zijn romans heeft getoond. En dat is volgens mij het belangrijkste, want dat

verwacht ik van een literair werk. De schrijver moet iets te zeggen hebben, moet een bepaalde boodschap verkondigen, die volgens mij sociaal gedetermineerd moet zijn, hij moet ons tot denken aanzetten, prikkelen. En dat doet L.P. Boon op een meesterlijke wijze.

Als ik zijn werken lees, ben ik ervan overtuigd, dat hij het leven heel grondig kent, dat hij de mens kent en precies weet, wat hem beweegt, dat hij de problemen duidelijk ziet en aanvoelt, dat hij dus zo veel te zeggen heeft. Dat boeit me geweldig. Het gewicht van de literatuur ligt volgens mij in de relatie tot de werkelijkheid. Ik ben voor een „welbewuste literatuur” en die heb ik in het werk van L.P. Boon gevonden. Daarin heb ik de reële mensenwereld ontdekt.

Bij het lezen van zijn werken voel ik duidelijk, dat hij uit een innerlijke behoefte schrijft, dat hij zoveel ideeën in zich draagt en die kwijt moet raken. Ik vind zijn boeken, waarin de werkelijkheid met de grootste eerlijkheid is uitgebeeld, uiterst authentiek. Zijn polemische geest spreekt me ook erg aan. Hij wil een boodschap aan zijn medemensen brengen, hen de bittere waarheid voor ogen stellen, duidelijk de misstanden laten zien, zo scherp mogelijk, kritisch, agressief, zonder compromis.

Het is allemaal ook zo diep, echt veelzijdig menselijk; het pessimisme wisselt met de hoop af, de hoop grenst weer aan de wanhoop, dan weer aan de humor en scherpe ironie, soms zelfs cynisme. Dit ambivalent karakter doet denken aan de humor van de harlekijn, wat vooral in *Vergeten straat* duidelijk naar voren komt, de roman die de droom over vrijheid uitbeeldt. En hier verkondigt Boon weer een diepe, misschien wat bittere waarheid over de mens - „hoe is de mens en hoe dom is de mens”. Er bestaat geen twij-

fel over, dat Boon de mens heel grondig kent, tot in zijn diepste natuur.

We zien in *Vergeten straat*, dat de mensen te egoïstisch zijn, op zichzelf betrokken; het zijn mensen zonder geweten en daarom moeten de mooie idealen van de vrijheid, gerechtigheid, een ideale socialistische maatschappij tegen het wezen, het karakter van de mens botsen. Het komt tot een konflikt tussen het individu en de maatschappij. De roman *Vergeten straat* is zeker een bewijs van een diep engagement van de schrijver in de sociale problematiek.

Boon heeft veel ongerechtigheid, onderdrukking, egoïsme, lafheid in de wereld gezien en aan deze problemen besloot hij zijn werken te wijden. Deze instelling, gepaard ook met een revolutionaire romanstructuur, heeft een absoluut meesterwerk van internationaal kaliber voortgebracht, *De Kapellekensbaan*, die we nu in het Pools gaan vertalen.

Het volgende boek, waaraan ik bezig was, is *Mijn kleine oorlog* door Prof. Lissens in zijn *Literatuurgeschiedenis* zeer doeltreffend een „seismograaf van de kollektieve waanzin” genoemd. Met dit werk heeft L.P. Boon bewezen, dat hij er een meester in is, uit elke situatie, met een minimum aan woorden het tragische te voorschijn te brengen, het tragische, dat ons diep aangrijpt en doet zwijgen.

Maar er waren ook kritieken, die de waarde van dit boek hebben genegeerd. Zo herinner ik me de titel van een zeker artikel: „Mijn kleine oorlog - Een kramp van walg en cynische spot, brutaal geuit, decadent.” Ik heb deze woorden onthouden, want ze hebben me gewoon geschokt. Hoe kun je de waarheid negeren en tegen de eerlijkheid protesteren?

Ik heb besloten dit boek te vertalen en uit te geven juist in het land, dat zelf zo zwaar de oorlog heeft ondervonden en dat zo'n rijke martyrologische oor-

logsliteratuur heeft opgeleverd, die de tragedie, de gruwelijke ervaringen van de tweede wereldoorlog verwerkt. De gedachte aan de zes miljoen Polen, die om het leven zijn gekomen, heeft een duidelijke stempel op de naoorlogse Poolse literatuur gedrukt. In het proza uit deze periode komen vragen over de mens, gedachten over de zin van het leven na de fascistische wreedheden aan bod. Het motto van Zofia Nalkowska: „mensen bereiden elkaar dit lot” is het motto van alle Poolse prozawerken die het martelarendom van het Pools volk beschrijven. In het centrum van de literaire belangstelling staan het heroïsme, de waarde van het leven in de moeilijkste, meest mensonteerende omstandigheden, het naleven van wetten en morele kodes.

In *Mijn kleine oorlog* spreekt L.P. Boon een diepe waarheid uit: „De hardste strijd in het leven is immers de strijd om niet bitter te moeten worden”.

Dit werk is ook van groot belang als een van de eerste Nederlandse modernistische romans, die de doorbraak van de subjectiviteit betekent.

Boons experiment heeft zijn hoogtepunt in *De Kapellekensbaan* bereikt. De klassieke romanstructuur valt hier in haar componenten uiteen, we vinden alleenstaande verhaaltjes, kursorief gedrukte berichten, beschouwingen van de auteur.

Heel bijzonder vind ik de techniek van het relativeren door de onderbrekingen van het doorlopende verhaal. Boon onderbreekt telkens zijn vertelling om er commentaar op te geven of de reacties van anderen met het geschrevene te confronteren. Tussen commentaar en verhaal, die van elkaar apart worden gehouden, bestaat een dialektische wisselwerking, die de roman konstitueert. En dat alles gebeurt wegens een sociale boodschap, om de misstanden

aan te klagen en ze in de maatschappij te verhelpen, want Boon, net als Multatuli, interesseert zich niet voor de schoon-schrijverij, maar zijn allereerste idee is altijd iets voor de mensen te doen.

L.P. Boon schept een waardevolle geëngageerde literatuur, die voor onze tijd belangrijk is en tegelijk ook boven die tijd uitgroeit. En dit feit verdient onze grootste waardering.

Ik heb in mijn artikel geschreven, dat ik het jammer vind, dat we L.P. Boon zo laat in Polen ontdekt hebben, terwijl zijn werken in veel talen vertaald intussen al een grote bekendheid hebben verworven. Maar het is in elk geval goed, dat we hem toch hebben ontdekt.

Het werken met Louis Paul Boon, d.w.z. het vertalen van zijn roman *Menuet* en *Mijn kleine oorlog* was voor mij een aparte ervaring, een enorme verrijking. Dit werk heeft me veel voldoening geschonken. Het was voor mij een creatieve opgave, zijn specifieke stijl zo goed mogelijk in het Pools weer te geven. Sommigen stellen me de vraag, hoe ik L.P. Boon goed kan vertalen, of ik dat specifiek soort Nederlands, dialektisch getint, deze „volkse” taal uit Vlaanderen wel begrijp. Ik moet eerlijk toegeven, dat ik er geen problemen mee heb, ik voel deze taal goed aan, wat zeker te danken is aan mijn banden met Vlaanderen, aan mijn verblijf hier in het land. Ik vind het juist zo eerlijk en authentiek, dat hij de sociale problemen van de eenvoudige mensen in hun levendige, diep aangrijpende taal weergeeft. Het is de liefde voor de kleine man. In het gebruik van de volkstaal weerspiegelt zich de wil om zich naar de maatschappelijke verschijnselen te richten.

Waarvoor ik nog erg geboeid ben, is de vorm, de structuur van zijn romans. Ik denk hier in de eerste plaats aan de collage en aan de fragmentarische op-

bouw, die me aan filmtaferelen doet denken. Ik blijf ook onder de indruk van de meesterlijke beelden uit *De Kapellekensbaan*, die voor mij echte, bijzonder plastische schilderijen vormen. Ik heb het gevoel, dat Boon, die toch ook een beeldende kunstenaar is, in zijn literair werk tracht te schilderen, en dat dus die twee soorten kunst, de literatuur en de beeldende kunst, bij hem met elkaar overeenkomen. Ik waardeer zeer zijn plastische taal, zijn beelden- en kleurrijkdom.

In november 1978, terug in Vlaanderen, heb ik de kans gekregen, de première van de toneelvoorstelling *Menuet* door het Multatuli-teater bij te wonen, in aanwezigheid van Louis Paul Boon. U zult wel begrijpen, dat het voor mij een onvergetelijke gebeurtenis was. De toneelbewerking heeft me de problemen, die zo rechtstreeks uit het leven zijn gegrepen, heel duidelijk gemaakt. Het heeft me ook het talent van de schrijver duidelijk voor ogen gesteld, die zo meesterlijk de gewone man in het brandpunt van de belangstelling plaatst en die over de diepe menselijke problemen zo eerlijk en onverbloemd vertelt. Ik waardeer de moed van L.P. Boon om sociale misstanden en het menselijk tekort te ontdekken.

Het was weer een belevenis, die ik nooit zal vergeten, zoals die ontmoeting met Louis Paul Boon in de herfst van 1977 waarover ik een essay in *Literatura na świecie* heb geschreven. En weer dezelfde onvergetelijke sfeer, mensen met hun problemen, tot nadenken aangezet (dat kon je wel aan hun gezichten aflezen) in de kring van een verlegen, bescheiden, vriendelijke man, die hen zo diep heeft bewogen, en die nu er vriendelijk naar kijkt, met begrijpende ogen, zonder veel te zeggen. Er waren ook geen woorden meer nodig.

Zofia Klimaszewska, Warschau.